

Mahmut Karakuş
İstanbul Üniversitesi
Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü

**"Der Gott der Anderen".
Interkulturelle Transformationen religiöser Traditionen in
literarischen Texten
Jaipur und Banasthali / Rajasthan, Indien, 24.-28.02.2005**

GIG (Gesellschaft für Interkulturelle Germanistik - Kùltùrlerarası Germanistler Topluđu) kuruluşundan buyana birçok kongre düzenledi. Söz konusu kongrelerden biri de 1996 yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakùltesi Alman Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı tarafından İstanbul'da gerçekleştirilmişti. GIG'in kongrelerinden sonuncusu ise 23-28.02.2005 tarihleri arasında Hindistan'ın Jaipur kentinde "Der Gott der Anderen - Ötekilerin Tanrısı" adı altında düzenlendi.

Birçok ÷lkeden bilim insanlarının katıldığı kongrenin açılışı 24 Şubat 2005 Perşembe öğleden sonra kongrenin düzenlendiği Jaipur kentinde gerçekleştirildi. Daha sonra Jaipur'da bulunan Bayanlar Üniversitesi ziyaret edildi. Burada hem derneğe uzun yıllar emek vermiş üyelerden bazılarına hem de adı geçen üniversitenin yöneticilerine birer plaket verildi. Açılış konferansını ise Mısır'dan Prof. Mustafa Maher çeviri sorunlarını konu alan bildirisi ile yaptı. Kongrenin oturumlar bölümü ertesi gün saat dokuzda başladı. Başkanlığını M. Durzak ve H.-Chr. Graf von Nayhauss'un yaptığı ilk oturumda M. Durzak G. Grass'ın Hindistan'da kaldığı sürede yazdığı "Zunge zeigen" adlı romanında anlatımını bulan Hint tanrıçası Kali'nin romandaki konumuna değindi. Durzak, Grass'ı, uzun süre Hindistan'da kalmasına karşın Hint kültürünü tanıma çabasına girmemiş olmasından dolayı eleştirdi. Durzak eleştirisini daha da ileri götürerek Grass'ın Almanya'nın kendi sorunlarını Hindistan fonunu kullanarak irdelemeye çalıştığını savladı. Bu açıdan bakıldığında kültürel bir karşılaşmadan söz edilemeyeceğini, Grass'ın önyargılarla Hindistan'a geldiğini ve aynı önyargılarla

da orada bir süre kaldıktan sonra Hindistan'dan ayrıldığını vurguladı. Aynı oturumda yer alan bir başka bildiride ise Z. Cemil Arda Hindistan'a bir yolculuk gerçekleştirmiş olan Abdülhak Hamit Tarhan'ın yolculuk sırasında yazmış olduğu "Makber" adlı yapıtında Hindistan izlerini sürdürdü. Bir sonraki bildiride Yeni Delhi'den Shirshail B. Sasalatti, bir Hintli'nin bakış açısından kültürlerarası germanistiği ele aldığı bildirisinde "Think localy, act globaly" sloganını ters çevirerek, "think globaly, act localy" biçimine dönüştürdü. Söz konusu sloganı kültürlerarası germanistik açıdan irdeleyen Sasalatti, dış ülke germanistiğinin, bir başka deyişle Almanya dışında etkinlik gösteren germanistiğin Almanya germanistiğini de etkilediğini, ancak onun kendine özgü koşulları olduğunu vurgulayarak "local" ve "global" sözcüklerinin birleştirilip "glocal" olarak ele alınması gerektiğinin altını çizdi. Daha sonraki oturumdaki bildirilerin odağında yine Hinduizm vardı. Göknil Arda bildirisinde Hitlerler'de ve Hintliler'de hava tanrısının ortak özelliklerinden söz ederek motiflerin de bir kültürden bir başka kültüre geçebileceğinin altını çizdi. Nayhauss Mircea Eliade'nin "Hint Güncesi" adlı çalışmasında Hint kültürünün, Hint insanının izlerini sürmeye çalıştı. Öğleden sonraki oturumun yöneticiliğini Uerlings ve Zelewitz yaptı. Oturumun ilk bildirisinde Hindistan'dan Anuradha, Hinduizm'in tanrıları ve dinlerin kültürlerarası boyutu üzerinde durdu. Kendisi de bir Ortaçağ yazını uzmanı olan U. Müller ise, Ortaçağ Alman yazınında dinsel toleransa değindi. Ortaçağ Alman yazınının en önemli yapıtlarından biri olan Wolfram'ın Parzival adlı destanında aynı zamanda Doğu kökenli olan Feirefiz'in şahsında dinsel hoşgörünün ne ölçüde gerçekleştiğini irdeledi. Feirefiz gerçi Hıristiyanlığa geçmektedir, ne var ki bunu inandığı için değil, bir Hıristiyan kızla evlenmek istediği için yapar. Bir başka deyişle aslında dinsel farklılıklar karanlık olarak bilinen Ortaçağ'da bile sanıldığı denli önemli bir rol oynamamaktadır. Buna karşılık örneğin Reformasyonun yaratıcısı Luther farklı din ve uluslara karşı son derece tutucu bir tutum takınmıştır. Öğleden sonraki ikinci oturumu Hsia ve Schmidt yönetti. Hong Kong'tan Adrian Hsia ve Lucie Bernier ise, inançlı birer Hıristiyan olan Schlegel ve Schelling'in, aslında bütün insanlara Tanrı sözünün ulaştığını, dolayısıyla Çinliler'e de ulaşmış olduğunu, ancak onların bunu unuttuklarını, sonuç olarak onların da Hıristiyanlaşabileceklerini söyleyerek birer misyoner gibi davrandıklarını vurguladı. Zehra İpşiroğlu bildirisinde Almanya'daki Türk göçmen çocukların eğitimlerindeki yeni arayışlar üzerinde durdu. Bu bağlamda İpşiroğlu kültürlerle ilişkilerde açık bir tutum takınılması gerektiğinin, çünkü kültürlerin açık uçlu olduğunun altını çizdi. Kişiler arası ilişkilerde cinsel, kuşaklar arası ve

toplumsal farklılıkların diğer farklardan çok daha önemli rol oynadıkları üzerinde durdu İpşiroğlu. Türk göçmen gençlerin aşırı uçlarda gezinmelerinin aslında uyum sürecindeki başarısızlıklardan kaynaklandığına dikkat çekti. S. Schmidt ise bildirisinde Hıristiyanlık'ta dinsel açıdan önemli görülen birçok kişinin Tanrı gibi kutsallaştırıldığını, söz konusu kişiler arasında da bir hiyerarşinin bulunduğunu, ayrıca sürekli kutsal sayılan yeni kişilerin ortaya çıktığını vurguladı. Dolayısıyla kutsal olanın ne olduğu konusunda ortak bir görüşün bulunmadığının altını çizdi. Gerçi kutsal sayılan kişilerin yazında da görüldüğüne, ancak sayılarının halk arasındaki yaygınlıkta olmadığına değindi. Seddiki ise bildirisinde dünya üzerindeki dinlerin çokluğunun sorulara yanıt arama çabalarından kaynaklandığı üzerinde durdu. Günün sonunda ise Hintli bir şair kendi şiirlerinden İngilizce örnekler okudu. Ertesi günün ilk oturumunu Hess-Lüttich ve El Korso yönetti. Bu oturumun ilk bildirisini sunan El Korso, İslam'ın başlangıcından günümüze gelişim sürecini özetleyerek, başlangıçta İslam'ın bir Peygamber dini olarak tüccarlar tarafından yayıldığını, süreç içerisinde İslam'ın bir dünya dini haline geldiğini vurgulayarak İslam dünyası ile Avrupa ilişkilerinin yeni olmadığına, Osmanlılar'ın İslam'ı Avrupa'ya taşıdıklarına dikkat çekti. Bu çerçevede Bosna'nın önemli bir örnek oluşturduğuna değindi. Bugün ise Bosna yanında Avrupa'da İslam'ın Türkler ve Araplar tarafında temsil edildiğine, ancak Onbir Eylül saldırılarının bu açıdan önemli bir dönüm noktası oluşturduğuna değindi. Kültür ile din arasındaki ilişkiyi irdelerken de, İslam'ın gerçi kültürler yaratabileceğini, ancak kendisinin bir kültürle özdeşleştirilemeyeceğini, kültürlerin de dinleri biçimlendirebileceğini vurguladı. İslam'ın bugün Avrupa'da varolabilmesinin bir uzlaşmayı gerektirdiğinin, aksi takdirde Müslümanların Avrupa'da birer kapalı toplum halinde yaşamak zorunda kalacaklarının altını çizdi. Bir sonraki bildiriye, kendisi Alman olan, ancak Hindistan'da görev yapan M. Dusche İslam ve Göçmen Yazını konusunda sundu. Dusche, bildirisinde Zaimoğlu'nun yapıtlarından yola çıkarak göçmen yazınında dinin ne ölçüde uyum önünde bir engel olarak algılandığı üzerinde durdu. Buradan hareketle aslında Almanya'da bir yabancı sorunundan çok Türk sorununun bulunduğu savını dile getirdi. Y. Ekinci-Kocks ise bildirisinde Frischmuth'un "Die Schrift des Freundes" başlıklı romanından yola çıkarak yine İslam ve Avrupa üzerinde durdu ve dinin kimlik oluşumundaki işlevine dikkat çekti. Hess-Lüttich Alman basınında İslam ile ilgili haberlerin biçimi ve biçemi üzerinde odaklaşarak göstergebilimsel bir söylem çözümlemesi denemesi yaptı. Söylem çözümlemesini metin, resim ve resim altı yazısı bağlamında irdeleyerek söz konusu öğelerin yönlendirici

niteliklerine dikkat çekti. Aynı gün öğleden sonra ise Hindistan'daki önemli tarihsel kalıtlardan biri olan Jaipur yakınlarındaki Anber Kalesi'ne bir gezi düzenlendi. Bir sonraki gün kongrenin devamı Banashtali Kızlar Üniversitesi'nde gerçekleştirildi. İlk gün olduğu gibi söz konusu üniversitede de rektörün ve dekanın da katılımıyla, Hint geleneklerine göre etkileyici bir karşılama töreni düzenlendi. Söz konusu günün ilk oturumunun başkanlığını N. Mecklenburg ve M. Karakuş üstlenmişti. Oturumu Mecklenburg yönetirken Karakuş Christoph Martin Wieland'ın 'Oberon' adlı yapıtında Doğu ile Batı, Hıristiyanlık ile İslam'ın karşılaşmasını irdeledi. Karakuş bildirisinde özellikle Ortaçağ fonunda gerçekleşen karşılaşmayı Wieland'ın ne ölçüde bir güç ilişkisi çerçevesinde gördüğünü tartıştı. Mecklenburg ise sunumunda yazınsal ve dinsel metinler arasındaki benzerliklerden söz ederek Goethe'nin İslam metinlerini yazınsal olarak ele alma biçimi üzerinde durdu. Bu metinler arasında yazarın Divan şiirleri, Muhammed projesi, Hint-Alman parya öyküsü yer almaktadır. H. Kalkan- Kocabay ise Peter Brook'un Mahabarata sahnelemesini tiyatrodan evrensel bir dil arayışı açısından ele aldı ve bu sahnelemede Hint kültürünün sığlaştırılarak yeni-sömürgeci bir tutum benimsendiğine dikkat çekti. C. Schier çalışmasında çocuk yazınında işlenen ölüm motifinin kültürel belirlenmişliği üzerinde yoğunlaştı. Konuşmacı evrensel bir motif olan ölümü her kültürün çocuk yazınının değişik biçimde ele aldığına altını çizdi. A. Khattab ise bildirisinde Mısırlı yazar El Hakim'in yapıtlarında bulunan Goethe göndermelerine değinerek yazar üzerindeki Goethe etkisini inceledi. Bir sonraki oturumu N. Kuruyazıcı, N. Tapan ve bir süre I.Ü. Edebiyat Fakültesi Alman Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda da dersler vermiş olan D. Rall yönetti. Rall bildirisinde Nietzsche'nin O. Paz ve başka Latinamerikalı yazarlar açısından önemi konusuna eğildi. Yine Hindistan'da görev yapan K. Thorpe ahiret gününün 20. Yüzyıl yazınında ele almış biçimleri üzerinde yoğunlaştı. N. Kuruyazıcı ise bildirisinde Almanya'da yaşayan göçmen yazar E. S. Özdamar'ın romanlarındaki dinsel inanışların kültürlerarası etkileşim açısından önemi üzerinde durarak, yazarın romanındaki dinsel inanışların daha çok halk arasında geçerli olan ve romanda büyük anne tarafından temsil edilen inanış yapılarına dayandığına, bu inanışların ise büyük oranda dilsel kalıplar yoluyla aktarıldığına, ayrıca büyük anne, anne ve kız çocuğu olarak üçlü bir kuşak birlikteliğinde kuşaklar arasında son derece büyük anlayış farklılıklarının bulunduğu dikkat çekti. M. Brunner bildirisinde Primo Levi'nin yapıtlarında yer alan İncil parodilerini, Musevilik ve laiklik öğelerini irdeledi. Kongrenin kapanış konuşmasını Hindistan'dan Natarajan Hinduizm'deki kast sistemi ve

bunun toplum yapısına yansımaları konu alan ve izleyicileri Hint inanç ve toplum sistemi konusunda aydınlatan bir sunum ile gerçekleştirdi. Kongre ertesi gün Agra'ya gerçekleştirilen bir gezi ile sona erdi.

Kongre, konu açısından aslında bütün kültürlerin yazınında yer almasına karşılık yeterince üzerinde durulmayan bir alanda, inançlar alanında yeni bakış açıları gündeme gelmesini sağlamıştır. Ayrıca Batı kültürüne uzak bir ortamda gerçekleştirilen kongre, katılımcılara farklı insan ilişkileri, farklı yaşam biçimleri ve inançlar ile tanışma olanağı sunmuştur. Ancak söz konusu kongre de göstermiştir ki, Batı'nın öteki ile karşılaşmasını konu alan bir etkinlik Hindistan'da gerçekleştirilmiş olsa bile, Batı öteki olarak İslam coğrafyasını ya da o coğrafyada yaşayan insanları görmektedir. Kongre'de İslam kültürü ya da Müslüman nüfuslu ülkeler ile Batı'nın ilişkisini konu alan bildirilerin çokluğu, özellikle Avrupa'da, daha çok da Almanya'da Türk kökenli insanların varlığının ne denli kalıcı izler bıraktığının ve giderek de söz konusu izlerin arttığına bir göstergesi olarak anlaşılabilir. Bu açıdan bakıldığında kongrenin odak noktasında Batı-Uzakdoğu karşılaşmasından çok Batı-İslam karşılaşmasının yer aldığı söylenebilir.